

Mikael Hidén

PERUSTUSLAKIVALIOKUNTA 31.5.2017 KELLO 9.00
 HE 15/17 vp maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon
 järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan
 paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen
 ilmoituksen antamiseksi
 sekä
 HE 47/17 vp laeiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja
 terveydenhuollossa sekä valtiontalouden tarkastusvirastosta
 annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Sihteerin sähköposti-ilmoituksen mukaan tässä kuulemisessa on tarkoituksena käsitellä kielellisiä oikeuksia. Olen käsittänyt niin, että tässä yhteydessä ei ole tarpeen käsitellä saamelaisten kielellisiä oikeuksia, jotka voivat tulla käsiteltäviksi valiokunnassa myös esillä olevan saamen kielilain muutosesityksen (HE 44/17 vp) yhteydessä. Tarkastelen tämän vuoksi seuraavassa vain kansalliskielten, suomen ja ruotsin, asemaan liittyviä kysymyksiä. Perustuslain säännöksistä on lähinnä kyse oikeutta kieleen ja kulttuuriin koskevista PL 17 §:n säännöksistä ja PL 122 §:n säännöksestä , joka koskee suomen- ja ruotsinkielisen väestön tarpeiden huomioon ottamista hallinnollisissa jaotuksissa. Merkitystä on myös PL 6 §:n yhdenvertaisuussäännöksellä. - Kummankin em. esityksen perusteluissa on säätämisyjärjetystä koskevassa jaksossa käsitelty myös kielellisiä oikeuksia. Käsittelytapa ei nähdäkseni anna tässä aihetta mihinkään yleisiin kommentteihin.

- - - - -

Ennen lakiehdotusten tarkastelua on syytä kerrata joitakin kohtia PL 17 §:ssä säädetyn normin sisällöstä. Nykyinen PL 17 §:n säännös vastaa täysin aikaisempaa Hallitusmuodon 14 §:n säännöstä siinä muodossaan, jonka se sai vuoden 1995 perusoikeusuudistuksessa. Säännöksen 1 momentti, jonka mukaan Suomen kansalliskielet ovat suomi ja ruotsi, on asiasisällöltään ja miltei kieliasultaankin säilynyt vuoden 1919 Hallitusmuodon säätämisen jälkeen muuttumattomana. Vuoden 1995 uudistuksessa lähdettiin

kaksikielisyyden periaatteen osalta selvästi vallineen tilanteen säilyttämisestä ja myös korostettiin kansalliskielten yhdenvertaisuutta. Uudistukseen johtaneen esityksen perusteluissa todettiin siten mm.(HE 309/93 vp, s. 65):

”Ehdotus ei merkitsisi muutosta kansalliskielten asemaan, vaan lähtisi nykyiseen tapaan niiden yhdenvertaisuuden turvaamisesta ja oikeudesta käyttää niitä tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa.”

Säännöksen 2 momentin perusteluissa viitattiin mm. myös tosiasiallisen yhdenvertaisuuden turvaamiseen (s.65):

”Momenttiin sisältyisi julkiseen valtaan kohdistuva perustuslaillinen toimeksianto huolehtia suomen- ja ruotsinkielisen väestön sivistyksellisistä ja yhteiskunnallisista tarpeista samanlaisten perusteiden mukaan. Säännös korvaisi hallitusmuodon nykyisen 14 §:n 3 momentin. Säännös edellyttäisi paitsi näiden kielten muodollisesti yhdenvertaista kohtelua, myös suomen- ja ruotsinkielisen väestön tosiasiallisen tasa-arvon turvaamista. Säännöksellä olisi merkitystä esimerkiksi yhteiskunnallisten palvelujen sekä koulu- ja muiden sivistysolojen ja omakielisen tiedonvälityksen järjestämisessä.”

Kansalliskielten - tai paremminkin suomen- ja ruotsinkieliseen väestöön kuuluvien - yhdenvertaisuus on PL 17 §:n säännöksessä keskeisen tärkeä ja myös säännöksen muotoilussa selvästi esiin tuleva (esim. ”joko suomea tai ruotsia”) lähtökohta. Jo säännöksen säätämisen yhteydessä on toisaalta viitattu siihen, että kielellisten oikeuksien järjestelyjen soveltamisesta yhtenäisesti kaikkialla maassa voidaan joutua poikkeamaan tosiasiallisiin alueellisiin eroihin liittyvistä syistä. Perusteluissa todettiin (s.65):

”Säännökseen sisältyy viittaus oikeuden turvaamiseen lailla. Ehdotuksella ei ole tarkoitettu muuttaa nykyisen kielilainsäädännön perusteita. Siten oikeus käyttää omaa kieltään ja saada toimituskirjansa tällä kielellä ei suoraan ehdotuksen perusteella ulottuisi ehdottomana oikeutena yksikielisten kuntien ja muiden itsehallintoyhdyskuntien viranomaisiin, jollei lainsäädäntöä tältä osin ensin muuteta.”

Perustuslakivaliokunta ei mietinnössään tarkastellut kansalliskielten asemaa (pevm 25/94 vp, s.9). Nykyisen perustuslain säätämisessä tuolloin varsin uudet perusoikeussäännökset asiallisesti vain siirrettiin uuteen perustuslakiin.

- - - - -

Kansalliskieliin liittyvien oikeuksien toteutumiseen voisi tarkasteltavana olevissa lakiehdotuksissa – niiden muodostamassa normikokonaisuudessa - liittyä erityyppisiä ongelmia. Eräs kysymystyyppi on se, voiko tähän saakka periaatteessa kuntien vastuulla ja hoidettavana olevien tehtävien siirtyminen maakunnille merkitä - ”leveämmistä hartioista” saatavan edun ohella - sitä, että mahdollisuus saada omalla kielellään palveluja esim. joillakin maakunnassa syrjäisiksi jäävillä alueilla tosiasiaassa heikkenee tavalla, jota voidaan

pitää PL 17 §:n kannalta merkittävänä. Toisen tyyppinen kysymys koskee sitä, toteutuvatko PL 17 §:ssä tarkoitetut kielelliset oikeudet riittävän luotettavasti palveluissa, joiden tuottaminen on yksityisten tahojen vastuulla. Tällaisten , omaksuttujen järjestelyjen yleisiin piirteisiin liittyvien kysymysten lisäksi voivat eräät yksityiskohdat vaatia tässä huomiota. Yksi tällainen asia ovat eräät kielellisten palvelujen järjestämisestä myönnettävissä olevat poikkeukset. Yksi on jo aikaisemmin esillä ollut kysymys kielellisten palvelujen turvaamisesta laajan ympärivuorokautisen päivystyksen järjestämisessä Seinäjoen keskussairaalassa tai Seinäjoen ja Vaasan keskussairaaloissa. Tarkastelen näitä kysymyksiä seuraavassa erikseen.

Nyt ehdotetun kielilain muutoksen (HE 15/17 vp, s. 879 -) mukaan kielilakia sovelletaan myös maakunnan viranomaisiin ja kaksikielisenä viranomaisena pidetään (6 §) mm. sellaista maakunnan viranomaista, jonka virka-alueeseen kuuluu erikielisiä kuntia tai vähintään yksi kaksikielinen kunta. Ns. järjestämislakiehdotuksen (HE 15/17 vp, s. 739 -) 6 §:n mukaan sosiaali- ja terveydenhuolto on järjestettävä sekä suomeksi että ruotsiksi kaksikielisessä maakunnassa siten, että asiakas saa ne valitsemallaan kielellä, suomeksi tai ruotsiksi, ja yksikielisessä maakunnassa palvelut on järjestettävä maakunnan kielellä siten, että asiakkaalla on oikeus käyttää suomen tai ruotsin kieltä. Säännösten perusteella muodostuvasta tilanteesta todetaan esityksen HE 15/17 vp säätämisyjärjestysperusteluissa mm.(s. 655):

”...Yksikielisessä maakunnassa voi eräin poikkeuksin käyttää ja saada palveluja vain maakunnan kielellä. Yksilön oikeuteen käyttää omaa kieltään vaikuttaa siten se, onko kyse yksikielisestä vai kaksikielisestä viranomaisesta ja mikä on maakunnan enemmistökieli. Säännös vastaa nykytilaa eikä siten muuta kielellisiä oikeuksia lainasolla.”

Päätelmään, jonka mukaan palvelujen saamista suomen tai ruotsin kielellä koskevan laintasoisen säätelyn malli vastaa nykytilaa, voidaan varmaan yhtyä. Perustelujen kohdassa kuitenkin jatketaan:

”Esityksessä ehdotettu sosiaali- ja terveydenhuollon perus- ja erikoistason integraatio merkitsee kuitenkin, että nykyisten kaksikielisten kuntienkin osalta järjestämisvastuu perusterveydenhuollon ja sosiaalihuollon palveluista siirtyy maakunnalle, jossa ruotsinkielisten osuus jää vähemmistöksi. Väestöltään ja alueeltaan kuntia laajemmilla maakunnilla on kuitenkin tämän hetkistä paremmat edellytykset arvioida eri väestö- ja asiakasryhmien palvelutarvetta ja kielellisten oikeuksien toteutumista sekä suunnata voimavaroja todettujen tarpeiden perusteella.”

Minulla ei ole edellytyksiä arvioida, mitä lainauksessa tarkoitettu asetelman muutos voi eri alueilla merkitä yksilöille kuuluvien kielellisten oikeuksien tosiasiallisen toteutumisen kannalta. Vaikka kysymys ei kai voi johtaa säätämisyjärjestysongelmiin, näyttää minusta

mahdolliselta, että muutoksella voi tilanteittain olla niin tuntuja vaikutuksia kielellisten oikeuksien tosiasiallisen yhdenvertaisuuden toteutumiseen, että perustuslakivaliokunnan on syytä kiinnittää asiaan huomiota lausunnossaan. Jos kielellisten oikeuksien tosiasiallisen toteutumisen varmistamista/edistämistä pidetään tarpeellisenä, ei minusta voida tyytyä vain lainauksessa näkyvän kaltaiseen ajatteluun maakuntien ”paremmista edellytyksistä” arvioida tarpeita ja suunnata voimavaroja, vaan kysymys olisi enemmänkin maakunnalle säädettävästä velvollisuudesta seurata tilanteita ja velvollisuudesta ryhtyä tarvittaessa toimenpiteisiin.

Tässä yhteydessä totean, että en ole pystynyt hahmottamaan, mitä järjestämislain 11 §:ssä tarkoitettu palvelujen kokoaminen suurempiin kokonaisuuksiin merkitsee tai voi merkitä kielellisten oikeuksien toteutumisen kannalta. Säännöksen 1 momentissa puhutaan kyllä asiakkaiden oikeuksien varmistamisesta ja 3 momentissa palvelun yhdenvertaisesta saatavuudesta, mutta tällaiset yleiset viittaukset eivät riitä osoitukseksi kielellisten oikeuksien huomioon ottamisesta ja itse säännöksessä ja sen perusteluissa ei havaitakseni lausuta mitään kielellisistä oikeuksista. Säännöksen perusteluissa kyllä todetaan (s. 448), että palvelujen kokoaminen ”ei vaikuta maakuntien järjestämisvastuuseen, joka säilyy yhdenmukaisena kaikilla maakunnilla.” Säännöksen 3 momentin mukaan kuitenkin maakunta, jonka tehtäväksi palvelu on osoitettu, ”vastaa” ja ”päättää”, eikä muilla maakunnilla ole päätösvaltaa säännöksen 1 ja 2 momentissa tarkoitetuista palveluista. Edellä mainitussa kielilain 6 §:n muutoksessa (HE 15/17 vp, s. 879) ei nähdäkseni oteta mitenkään kantaa viranomaisen kaksikielisyyden tai yksikielisyyden määräytymiseen tilanteessa, jossa jokin maakunta vastaa sille järjestämislain 11 §:n mukaan kootuista tehtävistä. Minusta asiakkaan kielellisten oikeuksien määräytymistä nyt puheena olevassa palvelujen kokoamistilanteessa ei voida jättää säädöksissä näin avoimeksi.

Toinen edellä mainittu kysymystyyppi koski kielellisten oikeuksien toteutumista silloin kun tässä uudistuksessa tarkoitettujen palvelujen tuottamisesta huolehtii jokin yksityinen taho. Vaikka kyseessä on yksityishenkilön yksityiseksi katsottavalta taholta saama palvelu, ei kielellisten oikeuksien kannalta ymmärrettävästi ole kysymys tavanomaisesta yksityisten välisestä kanssakäymisestä. Osin voi olla kysymys julkisen tehtävän hoitamisesta, mutta ainakin on kysymys erityislainsäädännöllä nimenomaisesti luodusta järjestelmästä, jolla julkinen valta hallinnollisin ja rahoituksellisin panostuksin pyrkii huolehtimaan erityisesti PL 19 §:ssä turvattujen oikeuksien toteutumisesta ja toteutumisesta juuri yksilön kannalta kattavalla, muita järjestelyjä pois sulkevallakin tavalla. Tällaisessa tilanteessa voidaan

nähdäkseni perustellusti lähteä siitä, että ko. palvelujen käyttäjien kielelliset oikeudet tulee turvata pitkälle samalla tavoin kuin tavanomaisten julkisten palvelujen järjestämisessä. Tätä lähtökohtaa painottaa vielä se, että sosiaali- ja terveystalveissa on usein kysymys yksilön kannalta hyvin tärkeistä ja ymmärtämisen ja ymmärretyksi tulemisen kannalta vaativista asioista.

Kielellisiä palveluja koskeva kielilain 24 §:ään ehdotettu muutos (HE 15/17 vp, s. 880) koskee valtion liikelaitosta sekä sellaisia palvelua tuottavia yhtiöitä, joissa valtiolla tai maakunnilla tai kunnilla on määräämisvalta. Säännös ei siten koske ainakaan kaikkia uudistuksessa tarkoitettuja palvelun tuottajia. Myös muutetun säännöksen lopussa oleva maininta viranomaisia koskevien säännösten soveltamisesta koskee vain valtion liikelaitosta. Kielellisten oikeuksien huomioon ottamista yksityisen tahon tuottamissa palveluissa koskee erityisesti valinnanvapauslain 40 § (HE 47/17 vp, s. 296). Sen 1 momentti kuuluu:

”Suoran valinnan palvelun tuottajan on tuotettava palvelut kunnan kielellä toimipisteessä, joka sijaitsee yksikielisessä kunnassa, sekä suomeksi ja ruotsiksi toimipisteessä, joka sijaitsee kaksikielisessä kunnassa. Suoran valinnan palvelun tuottajan tulee oma-aloitteisesti huolehtia siitä, että yksityishenkilön kielelliset oikeudet toteutuvat käytännössä.”

Momentin 1. virkkeen linjaukseen sinänsä ei liene huomauttamista. Momentin 2. virkkeestä taas voi todeta, ettei lain asettamien velvoitteiden täyttäminen tässä tietysti voi jäädä vain oma-aloitteisen huolehtimisen (sitä koskevan säännöksen) varaan. Oleellista on, minkälaisia (mm.) kielellisiä oikeuksia koskevien velvoitteiden noudattamiseen vaikuttavia hyväksymis-, valvonta- ja sanktiomenettelyjä lakeihin sisältyy. En yritä erikseen arvioida lakiehdotuksiin sisältyviä tällaisia menettelyjä koskevia säännöksiä. Totean vain, että tällaisia säännöksiä on useita ja että niiden muodostamaa kokonaisuutta ehkä voidaan pitää tässä suhteessa riittävänä. Kiinnitän kuitenkin huomiota yhteen yksityiskohtaan.

Suoran valinnan palvelujen tuottamiseen sisältyy alihankintamahdollisuus. Tämän mahdollisuuden kannalta keskeinen ehdotuksen 53 § kuuluu:

”Suoran valinnan palvelun tuottaja voi huolehtia suoran valinnan palvelujen tuottamisesta:

- 1) tuottamalla palvelut itse;
- 2) sopimuksin yhdessä muun palvelun tuottajan kanssa;
- 3) hankkimalla palveluja toiselta palvelun tuottajalta; tai
- 4) antamalla asiakkaalle 18 §:ssä tarkoitetun asiakassetelin.

Hankkiessaan palveluja 1 momentin 2—4 kohdissa tarkoitetulla tavalla toiselta palvelun tuottajalta suoran valinnan palvelun tuottajan on huolehdittava siitä, että kyseinen palvelun tuottaja täyttää 37, 38, 40 ja 41 §:ssä säädetyt toimintaedellytykset.

Suoran valinnan palvelun tuottaja vastaa alihankkijan yksittäiselle asiakkaalle antamasta palvelusta ja on kokonaisvastuussa yksittäisen asiakkaan saamista suoran valinnan palveluista.”

Voidaan hyvin kysyä, riittävätkö säännöksen 2 momentissa suoran palvelun tuottajalle asetetut velvoitteet turvaamaan mm. 40 §:ssä edellytettyjen kielellisten palvelujen toteutumisen alihankkijan toiminnassa. Siihen, että ketjuun : maakunta - suoran valinnan palvelun tuottaja - alihankkija tai asiakassetelipalvelun tuottaja voi liittyä asiakkaan saaman palvelun asianmukaisuutta ja siihen kohdistuvaa valvontaa koskevia ongelmia, viittaavat myös esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa esitetyt näkökohdat (HE 47/17 vp, s. 264-265). Perusteluissa todettiin mm.:

”..... Ehdotus sisältää myös mahdollisuuden, jossa suoran valinnan palvelujen tuottaja voi lisäksi toteuttaa vastuunsa valinnanvapauslakiehdotuksen 53 §:n mukaisesti alihankinta tms. menettelyjen kautta ilman, että maakunta on välittömästi varmistunut siitä, että näillä tuottajilla on edellytykset kantaa tehtävän edellyttämä vastuu. Lakiehdotuksen 53 §:n 2 momentin mukaan kuitenkin tuottajan on huolehdittava, että alihankkija täyttää valinnanvapauslakiehdotuksen 37—41 §:ssä säädetyt vaatimukset. Jotta suoran valinnan palvelun tuottajalla olisi riittävä kyky vastata pääosin palveluista, laissa ehdotetaan asetettavaksi vähimmäisedellytyksiä suoran valinnan palvelun tuottajan oman tuotannon kattavuudelle. Maakunnalla ei kuitenkaan olisi sopimussuhdetta näihin palvelujen tuottajiin vaan vastuun maakunnan sopimuksen ja sen asettamien ehtojen täyttymisestä kantaisi suoran valinnan palvelujen tuottajaksi ilmoittautunut maakunnan sopimuskumppani.

Sekä maakunnan järjestämisvastuun että suoran valinnan palvelun tuottajan vastuiden määräytymisen kannalta merkityksellisiä ovat lisäksi valinnanvapauslakiehdotuksen asiakasseteliä koskevat säännökset.

Suoran valinnan palvelujen tuottajalla ei olisi sopimussuhdetta asiakassetelipalvelujen tuottajiin. Suoran valinnan palvelujen tuottaja määritteli kuitenkin palvelun toteutuksen reunaehdot. Lisäksi asiakassetelituottajia koskisi maakunnan ilmoittautumis- ja hyväksymismenettely. Suoran valinnan palvelujen tuottajaksi ilmoittautuneella tuottajalla olisi asiakassetelin kattamien palvelujen osalta 18 §:n 3 momentin mukaisesti kokonaisvastuu asiakkaan palvelukokonaisuudesta. Säännökset tarkoittaisivat siten, että listautumisjärjestelmään sitoutuneella palvelutuottajalla olisi laaja vastuu myös muiden elinkeinonharjoittajien palveluista ilman varsinaista ohjausmahdollisuutta. Ohjaus tapahtuisi vain asiakassetelin palvelumäärittelyllä. Vastuu palvelujen laadun varmistamisesta olisi siten asiakkaalla ja laillisuuskysymyksissä yleisillä laillisuusvalvontaviranomaisilla.”

Jos asetelmaa tarkastellaan kielellisten oikeuksien turvatus toteutumisen kannalta, voidaan tilannetta, jossa alihankkijan tai asiakassetelipalvelun tuottajan tuottaman palvelun asianmukaisuuden valvonta on huomattavassa määrin heidän sopimuskumppaninaan olevan yksityisoikeudellisen toimijan varassa, pitää siinä määrin epäasianmukaisena, että ehdotettua järjestelyä ei tulisi muuttamattomana hyväksyä. Tilannetta voisi ehkä parantaa nimenomaisilla viittauksilla kielellisten oikeuksien huomioon ottamiseen ja täydennyksillä seuranta ja valvontaa koskeviin säännöksiin. Todettakoon, että en pidä kielellisten

oikeuksien toteutumisen kannalta merkittävänä sitä, että asiakkaalla on valinnanvapauslain 18 §:n mukaan periaatteessa mahdollisuus kieltäytyä vastaanottamasta asiakasseteliä.

Viittasin alussa edellä esitettyjen yleisten kysymysten lisäksi pariin yksityiskohtaan. Toinen niistä on valinnanvapauslain 40 §:n 1 momentissa asetettu pääsääntö ja siihen liitetty poikkeamismahdollisuus.. Säännöksen 1 momentin mukaan suoran valinnan palvelun tuottajan on tuotettava palvelut kunnan kielellä toimipisteessä, joka sijaitsee yksikielisessä kunnassa, sekä suomeksi ja ruotsiksi toimipisteessä, joka sijaitsee kaksikielisessä kunnassa. Säännös merkitsee irrottautumista siitä edellä jo mainitusta kielilain 6 §:ssä ja järjestämislain 6 §:ssä todetusta päälinjasta, jonka mukaan maakunnat ovat kaksikielisiä tai yksikielisiä virka-alueita ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisessä asiakkaan kielelliset oikeudet määräytyvät sen mukaan onko maakunta yksikielinen vai kaksikielinen. Valinnanvapauslakia koskevan esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa tätä irrottautumista perustellaan seuraavasti (HE 47/17 vp, s. 272):

”Ehdotettua valinnanvapauslain 40 §:n sääntelyä voidaan kuitenkin pitää perusteltuna, koska sääntely vastaa kielellisten oikeuksien toteutumisessa nykytilaa. Jos suoran valinnan palveluissa olisi kaksikielisessä maakunnassa järjestettävä palvelut kahdella kielellä koko maakunnan alueella, laajenisi kielellisten oikeuksien soveltamisala nykyisestä maakunnasta riippuen varsin laajaksi. Esimerkiksi Kymenlaakson maakunnassa tulisi järjestää koko maakunnan alueella suoran valinnan palvelut kahdella kielellä, kun maakuntaan kuuluu yksi kaksikielinen kunta, maakunnan reuna-alueella sijaitseva Pyhtää.”

En tunne kentän tilanteita enkä sen vuoksi voi oikein arvioida, voidaanko esitettyä perustelua poikkeamiselle muuten noudatetusta pääsäännöstä pitää ilman muuta riittävänä, vai olisiko esim. jokin rajoitetumpi poikkeaminen ollut käytännössäkin mahdollinen. En myöskään pysty arvioimaan, minkälaisia kysymyksiä ehkä voi liittyä siihen, että sama suoran valinnan palvelujen tuottaja ilmeisesti voi tuottaa noita palveluja saman maakunnan eri kunnissa olevissa toimipisteissä samalle asiakkaalle erilaisten kansalliskieliä koskevien velvoitteiden sitomana. Vaikka joillekin kysymyksille jääkin tilaa, voidaan nähdäkseni kuitenkin lähteä siitä, että ehdotettu palvelujen sitominen ko. kunnan kaksikielisyyteen tai yksikielisyyteen on PL 17 §:n kannalta hyväksyttävä järjestely.

Valinnanvapauslain 40 §:ään sisältyy myös mahdollisuus poiketa 1 momentissa asetetusta em. säännöstä. Säännöksen 2 momentin mukaan maakunta voi myöntää palvelun tuottajalle poikkeuksen (poikkeusluvan) velvollisuudesta tuottaa kaksikielisessä kunnassa palveluja molemmilla kansalliskielillä,

”jos toimipisteen sijaintialueella on asiakkaiden yhdenvertaisesti saavutettavissa muita

suoran valinnan palvelun tuottajien toimipisteitä siten, että asiakas voi saada palvelut omalla kielellään ja käyttää valinnanvapauttaan.”

Esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa tarkastellaan ehdotetun poikkeamisvaltuuden perustuslainmukaisuutta seuraavasti (HE 47/17 vp, s. 272):

”Myös tätä poikkeuslupaa voidaan pitää perusteltuna. Esimerkiksi Helsingin alueella on pyritty vahvistamaan ruotsinkielisten palvelujen toteutusta siten, että siellä toimii nykyisin kolme terveyskeskusta, jotka ovat erikoistuneet palvelemaan ruotsin kielellä. Ehdotettu sääntely mahdollistaisi vastaavankaltaisen toiminnan. Poikkeuslupia myöntäessään maakuntaa sitoisi eduskuntakäsittelyssä olevan maakuntalain 7 §:n sekä järjestämislain 9 §:n velvoite turvata palvelujen yhdenvertainen saatavuus. Näin ollen maakunnan olisi aina poikkeuslupaa harkitessaan arvioitava poikkeusluvan myöntämisen edellytyksiä tästä näkökulmasta.”

(Viitatuissa maakuntalain 7 §:ssä ja järjestämislain 9 §:ssä mainitaan kielelliset oikeudet vain lyhyesti tehtävien kokoamista yhdelle tai useammalle maakunnalle koskevassa kohdassa.)

Kansalliskieliin liittyvien oikeuksien yhdenvertaisessa toteutumisessa ei ole kyse näiden oikeuksien toteuttamista tarkoittavien velvoitteiden kohdentamisesta samalla tavoin esim. kaikkiin tiettyjen palvelujen tarjoajiin, vaan juuri yksilöiden saamien kielellisten palvelujen (kielen käyttömahdollisuudet mukaan lukien) yhdenvertaisuudesta. Lähtökohtaisesti ei siten ole merkitystä sillä, saako yksilö tarvitsemansa palvelut esim. palveluntarjoaja A:lta vai B:lta vai C:ltä, kunhan hän saa ko. palvelut yhdenvertaisuuden edellyttämällä tavalla. Tämä merkitsisi sitä, että ehdotettu poikkeus on PL 17 §:n ja PL 6 §:n kannalta hyväksyttävä, jos voidaan katsoa, että poikkeuksen myöntämisedellytykset ja sisältö on säännöksessä riittävän tiukasti rajoitettu.

Asia ei mielestäni kuitenkaan ole tällä selvä. Ehdotettu poikkeus voi merkitä sitä, että henkilö ei voi valita palvelun tarjoajaa A tai palvelun tarjoajaa B, joita hän pitäisi esim. saavutettavuuden vuoksi ensisijaisina vaihtoehtoina, vaan joutuu valitsemaan palvelun tarjoaja C:n siitä huolimatta, että hän asuu kaksikielisessä maakunnassa ja kaksikielisessä kunnassa eikä tavoittele parempaa kielellisten palvelujen tasoa kuin kaksikielisessä virka-alueessa voidaan yleisten säännösten mukaan edellyttää. Kysymys ei mielestäni ole pelkästään yhdenvertaisuudesta valinnan vapauden toteutumisessa, vaan siitä, minkälaista palvelua ylipäätään voidaan edellyttää kaksikielisellä alueella toimivilta palvelun tarjoajilta. Palvelun tarjoajien taloudelliset edut tuskin sellaisenaan riittävät perusteeksi joidenkin palvelujen tarjoajien vapauttamiselle kaksikielisellä alueella yleensä edellytetyn kielellisten palvelujen tason ylläpitämisestä. Minusta tällainen poikkeusmahdollisuus edellyttäisi joka tapauksessa tiukempaa säännöstekstiä ja eritellympiä perusteluja (Onko tässä esim. todella kysymys Helsingin esimerkin kaltaisen toiminnan ”mahdollistamisesta”, vai onko

ko.mahdollisuus muutenkin olemassa ja ehdotettu vapautus vaikuttaa paljon laajemmin).

Toinen yksityiskohta on laajan ympärivuorokautisen päivystyksen järjestäminen Seinäjoen keskussairaalassa. Olen käsitellyt tätä kysymystä laajahkosti valiokunnalle 4.4.2017 antamassani lausunnossa (s. 14 -18). En toista tuolloin esittämäni. Totean kuitenkin yhteenvedonomaaisesti, että sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnössään stvm 43/16 vp esittämä muutos terveydenhoitolain 50 §:ään ei vastaa perustuslakivaliokunnan lausunnossaan pevl 63/16 vp edellyttämiä muutoksia, että järjestämislain 11 §:ään nyt ehdotettu säännös, joka vastaa mainittua terveydenhoitolain 50 §:n muutosta , ei siten myöskään täytä perustuslakivaliokunnan lausunnossa esitettyä vaatimusta, että valiokunta ei tähän nähden voi ainakaan ilman konkreettista perustelua katsoa järjestämislain ko. 11 §:ää perustuslain mukaiseksi, ja että perustuslakivaliokunta on itse todennut em. lausunnossaan, että ”kielelliset perusoikeudet parhaiten toteuttavana ratkaisuna voidaankin valiokunnan mielestä pitää sitä, että laajan päivystyksen yksikkö sijoitettaisiin sekä Vaasan että Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiiriin.”